

İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARININ SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN
ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRMESİ

***

THE ASSESMENT OF PRIMARY SCHOOL SOCIAL SCIENCES BOOKS
ACCORDING TO CLASSROOM TEACHER CANDIDATES' VIEW

Nermin KARABACAK*
İlhan TURAN*

Özet

Sosyal bilgiler öğretiminde bugün okullarımızda en çok kullanılan materyal her öğrencinin elinde bulunan ders kitabıdır. Ders kitapları ülkemizde 2005–2006 öğretim yılından itibaren yapısalcı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, yeni yaklaşıma göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları hakkında sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının görüşleri ele alınmıştır. Bu amaçla hazırlanan anket 140 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma sonuçları göstermektedir ki yapısalcı yaklaşıma göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları öğrencilerin zihinsel ve bedensel becerilerinin geliştirilmesinde olumlu etkilere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, sosyal bilgiler ders kitabı, sosyal bilgiler öğretimi.

Abstract

Today, the most widely used material in our schools in teaching social sciences is the lesson books which every student has. As of the 2005-2006 academic years, lesson books are being prepared according to the structural learning approach in Turkey. In this study, the views of the candidate teachers on the social sciences lesson books prepared according to this approach have been examined. The questionnaires prepared to this end have been evaluated with percentage and frequencies. The results

---

*Rize Üniversitesi, Rize Eğitim Fakültesi, Türkiye nerminkarabacak@hotmail.com,
ilturan@mynet.com

of the research revealed that the social sciences lesson books prepared according to the structural approach have positive effects on the development of the mental and physical skills of the students.

Key Words: *Structural learning approach, social sciences lesson book, teaching of social science.*

Giriş

Kitaplar daima elde taşınacak fenerler gibidir. Bir kitabın temel işlevi etrafını "aydınlatmak" olmalıdır. Etrafını aydınlatan, ışık saçan, bilgi veren bu yapıtlar yeni kuşakları yarınlar taşıma amacına hizmet eder (Demirel ve Kıroğlu, 2005). Okumanın hedefleri bilgi kazanmak, zevk almak, hayatı tanımadır. Öğrencilerin bilgi kazanmalarına yardım eden en önemli kaynak ders kitaplarıdır (Oğuzkan, 2000).

Bir derste, bilgilerin aktarımı sürecinde, öğrencilerin yaş ve bilgi seviyelerine uygun, öğretim programları esas alınarak hazırlanmış basılı eğitim araçları olan ders kitapları en yaygın kullanılan öğretim materyalleridir (Bayrakçı, 2005). Ders kitabı programın hedef ve tekniklerini uygulamaya uygun bir araç demektir (Kılıç ve Seven, 2001). Ders kitapları ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmış olan araçlardır (Duman ve diğerleri, 2001) ve ilgili dersin bütün ünitelerini içermekte ve öğrencilere konuların öğretilmesi konusunda rehberlik yapmaktadır (İşman, 2005).

Öğrencinin bilgi edinmesinde ve davranış kazanmasında büyük önem taşıyan iyi hazırlanmış bir ders kitabı, eğitim ve öğretim programlarında gösterilen amaçlara kısa ve etkili yoldan, kısa zamanda ulaşmayı sağlar (Karakuş, 2002). Kitap, sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en sık başvurulan araçtır (Coşkun, 1996). Ders kitapları sürekliliği, doğruluğu, değişkenliği tartışılabilen bir olgu olan bilginin yanı sıra görsel, algısal ve zihinsel tanımların toplamına işaret etmektedir (Kaya, 1997). Ders kitabı ve içindeki resimler öğretme durumlarında en çok yararlanan hazır araçlardan birisidir (Demirel, Seferoğlu, ve ark. 2001). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nin Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği, Tebliğler Dergisi. 29.05.1995 tarihli, 22297 Sayılı Resmi Gazete'nin 4. maddesinde ders kitabını "Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim

kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eserlerdir" şeklinde tanımlamaktadır.

Öğrenciler bilgileri genellikle dinleme, izleme ve okuma yoluyla almaktadırlar. Bunlardan en etkilisi okuyarak bilgi almadır. Bilgisayar, televizyon, radyo vb. gibi araçlar ne kadar gelişirse gelişsin; bu araçlar sözlü bilgi aktarımında sınırlı kalmaktadır. Örneğin bir spiker, bir aktör ya da öğretmen, dinleyicilere sözlü olarak saatte en fazla 9000 sözcük aktarabilmektedir. Oysa yavaş bir okuyucu saatte 15.000 sözcük, iyi bir okuyucu 36.000 sözcük, hızlı bir okuyucu ise seçmeli okuma yöntemi ile 100.000 sözcük okuyabilmektedir (Güneş, 1993). Eğitim sürecinde okuyarak bilgi edinmenin temel aracı ise ders kitapları olmaktadır. Bu nedenle, ders kitaplarına gereken önem verilmeli ve dikkatle hazırlanmalıdır.

Alkan (1996)'a göre ders kitabı öğretmen ve yazı tahtası ile birlikte verilen tüm bilginin %99'unu ileten bir ortamdır. Seçilen ders kitabı öncelikle dersin hedeflerine ve öğrenci düzeyine ve bireysel öğrenme tekniklerine uygun olmalıdır. Özellikle ilköğretim gibi alt eğitim düzeylerinde ders kitabının mümkün oldukça şekil, tablo, grafik, resim vb. unsurların görsel unsurları içermelidir (Tan, Erdoğan, 2004).

Çocukların en yaratıcı oldukları bir dönemde kitaplar, onlara cevapları vermek yerine, yeni sorulara ve kişisel araştırmaya yöneltecek nitelikte olmalıdır. Öğrencilere kazandırılacak en önemli özelliklerden biri de eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmektir (Argüden, 2003). Ders kitapları, bilgi dolu ansiklopediler yerine toplumun değerlerini, bakış açılarını, değişme ve gelişmelerini yansıtan kültürel ürünler olmalıdır (Aksu, 1994). Ders kitabı, çocuğun düşünme ve sosyal becerilerini geliştirmelidir. Kavramların tanımı, olayların açıklanması, ilkeler, bunlarla ilgili örnek olaylar, muhtemel çözümler vs. yer almalıdır. Bilgi düzeyini ölçen sorular yanında, kavrama, uygulama vs. soruları da yer almalıdır. Olgularla ilgili sorularda günümüzle bağlantı sağlanmalıdır (Halis, 2002).

Ders kitabı; öğrencinin kendi kendine öğrenmesi için fırsatlar sunabilmelidir. Bu, öğrencilere kitapta verilen çeşitli yönerge, açıklama ve ipuçları ile sağlanabilir. Sosyal Bilgiler ders kitabında; sosyal yaşantılardan örnekler, çocuğun her zaman karşılaşabileceği problemler vs. yer almalıdır (Yanpar, 2004). Yapılan araştırmalar, öğretim sürecinin öğretmenlerin

beğenisini kazansın ya da kazanmasın ders kitaplarına dayalı olarak yürütüldüğüne dikkat çekmektedir (YÖK/Dünya Bankası, 1999).

Ders kitaplarına ilişkin çarpıcı bir araştırma sonucu: 2002-2003 öğretim yılında ilköğretim okullarında okutulmakta olan 1000 öğrenciye anket uygulanmıştır. Bu anket sonuçlarına göre, öğrenciler ders kitaplarını kaynak olarak değil, öğretmenin verdiği alıştırmaları çözmek için kullandıklarını belirtmişlerdir. İncelenen kitapların pek çoğunun kapak ve iç görünüşüyle öğrencilerin öğrenme ve okuma merakını arttırmadığı ve başka yararlı kitapları arayıp bulmaya ve onları okumaya sevk etmediği sonucuna varılmıştır (Karan, 2003). Yine yapılan araştırmalar sonucu, günümüzde dünyadaki teknolojik gelişmelere rağmen ders kitaplarının hala öğretim sürecinde en yaygın şekilde kullanılan araç olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf ortamında zamanlarının %70-95 arasındaki süreci ders kitaplarına dayalı etkinliklere ayırdıkları ifade edilmektedir (Shannon, 1982).

Tor'un Türkiye'de yaptığı bir çalışmaya göre de, ilköğretim 6,7,8. sınıf öğrencilerinin ödevlerini yaparken yararlandıkları kaynaklar arasında ilk sırayı ders kitapları almaktadır. Bunu sırasıyla ansiklopediler, yardımcı ders kitapları, bilgisayar ve eğitim CD'leri almaktadır (Tor, 2003). Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmalar da ders kitaplarının yüz yüze eğitimde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ders kitapları ile ilgili yapılan bir araştırma, öğrencilerin sınıftaki zamanlarının %70'i ile %95'ini ders kitapları ve ders kitaplarıyla ilgili etkinliklere harcadıklarını göstermektedir (Shannon, 1982). Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan başka bir araştırmada da ilkökul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin, %56,3'nün öğrencilere okutturarak, %26,2'sinin de yalnızca konu kaynağı şeklinde olmak üzere toplam %81,5'inin sınıftaki öğretimde ders kitabı kullandığı saptanmıştır (Kaya, 2005).

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (2003) tarafından yapılan bir çalışmada aşağıdaki görüşler yer almaktadır: Eğitim programlarının değişmesi kadar önemli bir konu da ders kitapları, çağdaş öğretim yöntemlerine göre yeniden hazırlanmalıdır. Son yıllarda ders kitapları özellikle kâğıt kalitesi, resim baskısı yani görsel düzen açısından olumlu bir gelişim içindedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nin 5. Maddesine göre kitaplarda aranacak nitelikler (Firdevs, 2002 ve Kaya, 2005) aşağıda belirtilmiştir.

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

1. Kitaplar ders programlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.
2. Kitaplarda konular sistemli bir şekilde işlenmelidir.
3. Kitaplardaki konular öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır duruma getirilmelidir.
4. Kitaplar estetik bakımından yeterli ve göz sağlığına uygun olmalıdır.

Bir ders kitabında yer alan metinler kadar alıştırımlar da o ders kitabının önemle üzerinde durulması gereken bölümleridir (Demirel & Kiroğlu, 2005). Eğitim programı, birbiriyle dinamik ilişkileri olan amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır.

Hedef, eğitim programının ilk ögesini meydana getirir. Öğrenciye kazandırılması düşünülen nitelikler hedef ile belirlenir. İçerik ise hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir. Bu açıdan içerik, hedef davranışlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiyle donanmış, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta ve kendi içinde tutarlı olmalıdır (Sönmez, 2004). Ders kitaplarında programın içeriği dışında ünite ve konular yer almaz. Bundan dolayı ders kitapları öğretmen ve öğrenciler için önemli bir kaynaktır.

Öğretim programı esas alınarak öğretimi amaçlanan bilimsel içeriğin belirlenmesinde, ders kitaplarının en kapsamlı ve güvenilir materyal olduğu belirtilmektedir (English, 1992; Pelletier, 1995). Bu nedenle öğretmenler, konu alanına özgü ders amaçlarını, uygulanacak öğretim stratejilerini, değerlendirme sorularını ve ödevlerini ders kitaplarına dayalı olarak yürütmektedirler (Başlantı, 2002). Ancak, ders kitaplarının öğrenciyi merkeze alan, araştırmaya yönlendiren ve öğrenmelerini kolaylaştırıcı nitelikte hazırlandığında, anlamlı ve kalıcı öğrenmeye katkıda bulunabileceğini ifade edilmektedir (Coletta, 1989). Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde ders kitaplarının önemli bir yeri bulunmaktadır.

Öğrenciler ders saatleri dışında eksiklerini tamamlama, ödevlerini hazırlama, öğrendiklerini pekiştirme, tekrar yapma ihtiyaçlarını, istedikleri zaman, yer ve tempoda kitaplarla karşılayabilmektedirler (Koşar ve diğerleri, 2003). Öğretmenlerin ders kitaplarını kullanmaları ile ilgili önceki alışkanlıkları, bu araçların kullanımlarını doğrudan etkilemektedir (Kon, 1993).

Ülkemizde ilköğretim programlarının çağın gereklerine göre düzenlenmesi ve bütünsel bir yaklaşımla yenilenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim 1.-5. sınıflar; Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler ve Matematik derslerine ilişkin programları yeniden düzenleyerek 2005-2006 öğretim yılından itibaren tüm ilköğretim okullarında uygulanmasını kararlaştırmıştır.

Yapılandırmacı öğrenme kuramı öğrencilere, yaparak-yaşayarak öğrenme, problem çözme ve karar verme gibi becerilerin kazandırılması konusunda Sosyal Bilgiler alanında çalışan eğitimcilerin dikkatlerini üzerine çekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretimi programının, öğrencilere kazandığı bilgileri, problem çözmeye ve karar vermeye transfer edebilecekleri zihinsel becerileri geliştirmelerine yardım edecek bir biçimde düzenlenmesi, bu dersin daha etkili olmasına olanak sağlayabilecektir (Fontana, 1996, Aktaran Yaşar, 2005). Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımının temel amacı, çocukların sosyal bilimlerin temel ilke ve içeriğini anlamaları için onlara yardımcı olmaktır (Doğanay, Sarı, 2004). Sosyal bilgiler zaman boyutu içinde insanların etkileşiminin ortaya çıkardığı bilgi, değer ve becerileri yeni yetişen kuşağın hizmetine sunar. Sosyal dünyadaki hızlı değişimin sosyal bilgiler programına da yansması gerekir (Doğanay, 2004).

Yapısalcı kuramının dört ana unsuru bulunmaktadır: 1) Yeni bilgiler edinmek için çevresini aktif bir şekilde araştıran katılımcı öğrenen 2) Öğrenenin çevresiyle ve ders materyalleriyle aktif etkileşimi 3) Otantik yapıda bir problem çözme gerektiren bir öğrenme durumu ve 4) Öğrenme durumunun gerektirdiği biçimde diğer öğrenenler ve öğretmen ile sosyal etkileşim (Dalgarno, 2001).

Yapısalcı görüşe göre öğrenme, öğrencinin duyu organları aracılığıyla dış dünyadan algıladığı belirli bir nesne, olay ya da kavrama ilişkin zihninde kendi bilgilerini yapılandırması ya da en azından önceki deneyimlerine dayalı olarak gerçeği yorumlaması sürecidir (Jonassen, 1994). Öğrenciler anlamlı bilgiyi toplumsal ve kültürel çevreleriyle etkileşimleri sırasında yapılandırır. Sınıf toplumun kültürünü yansıtan bir yerdir, bu nedenle öğrencilerin bireysel olarak bilgiyi yapılandırması, aslında toplumun üyelerince paylaşılan bilgilerin öğrenci tarafından toplumsal etkileşim sırasında içselleştirilmektedir (Scheurman, 1998). Öğrenci etkin katılım yoluyla bilgiyi alma, seçme, işleme, karşılaştırma, yorumlama ve özümseme imkânına sahip olur. Bilgi, içerik ve

tasarım açısından, farklı görüş açılarını yansıtması bakımından ders kitaplarına verilen önem artmaktadır. Bu nedenle yapısalci yaklaşım ile ders kitaplarının içeriği ve tasarımı arasında bir ilişki bulunmaktadır diyebiliriz.

Yapısalci yaklaşım ile ders kitaplarının tasarımı arasındaki ilişkiyi maddelersek

1. Kazandırılmak istenen amaçlar ve içerikte yer alan konular öğrencinin gerçek yaşantısıyla ilişkili olmalıdır.
2. Tasarımda yer alan tüm bileşenler ve tasarımları, öğrencinin bilgiyi yapılandırıcı ve özümsemesini sağlayıcı şekilde gerçek yaşantı ürünleri olmalıdır.
3. Kitapta yer alan içerik ve bilgiler öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır.
4. Kitapta yer alan deneyimler okul deneyimleri ile ilişkilendirilerek konularla bağlantıları sağlanmalıdır.

Araştırmanın Önemi

Geleceğin toplumunun bilgi toplumu olacağı ve bilgi toplumunda da bilginin aktarılmasında ders kitaplarının mümkün olduğu kadar yapıcı, yaratıcı, araştırma ve düşünmeye yöneltici, öğrenmeye teşvik edici ve okumayı zevkli hale getirmesi gereklidir. Bu amaçla 2005-2006 eğitim-öğretim yılında yapısalci kurama göre yeniden hazırlanan ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları fiziksel tasarım, alan bilgisi, eğitsel tasarım, dil ve anlatım, resimleme ve değerlendirme yönünden incelenmiştir.

PROBLEM

Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları nitelik ve biçim yönünden sınıf öğretmenliği aday öğretmenlerine göre değerlendirmesi hangi özellikler içermektedir.

Alt Problemler

1. İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları fiziksel tasarım yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?
2. İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları eğitsel tasarım yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

3. İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları alan bilgileri yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

4. İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları dil ve anlatım yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

5. İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları resimleme yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

6. İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları değerlendirme yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, KTÜ Rize Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, 2005-2006 öğretim yılı, Güz Dönemi "Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi" dersini alan, 4.sınıfta okuyan 140 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya bu dersi alan bütün öğrenciler katılmıştır.

Veri Toplama Süreci ve Araçları

Bu araştırmada, ders kitaplarının ulusal ve evrensel ölçütler çerçevesinde tasarlanıp sunulması gerekliliğinden hareketle UNESCO'nun ilgili ülkelerin eğitim bakanlıkları için aldığı tavsiye kararları ve "Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği" dikkate alınarak "Ders Kitabı Değerlendirme Ölçeği" oluşturulmuştur. Uygulanan Likert tipi ölçek şu bölümlerden oluşmaktadır. 1. Fiziksel Tasarım 2. Alan bilgileri 3. Eğitsel tasarım 4. Dil ve anlatım 5. Resimleme 6. Değerlendirme. Ölçek değerlendirmesi "Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi" dersinin teorik işlenişinden sonra yapılmıştır. Veriler ise SPSS paket programında analiz edilerek frekans ve yüzdelik değerlerine bakılmıştır.

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1: Aday Öğretmenlerin Görüşlerine Göre İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Fiziksel Tasarım Yönünden Özelliklerinin Sonuçları

A-FİZİKSEL TASARIM	Evet		Kısmen		Hayır	
	f	%	f	%	f	%
1.Kapak kartonu kaliteli mi?	38	27,1	86	61,4	16	11,5
2.Kapak estetik olarak düzenlenmiş mi?	6	4,3	46	32,9	88	62,9
3.Kitabın kaynağı öğrencinin ilgisini çekiyor mu?	2	1,4	79	56,4	59	42,0
4.Kitapta yer alan fotoğraflar amaca uygun mu?	-	-	32	22,9	108	77,1
5.Baskı kalitesi yeterli mi?	4	2,9	36	25,7	100	71,4
6.Kenar boşlukları ve satır aralıkları yeterli mi?	4	2,9	52	37,1	84	60,0
7.Dizgi kaliteli mi?	4	2,9	35	25,0	101	72,1
8.Ön kapakta gerekli bilgiler yer almış mı?	4	2,9	59	42,1	77	55,0
9.Arka kapakta gerekli bilgiler yer almış mı?	4	2,9	56	40,0	80	57,1
10.İç kapağın arka ve ön yüzünde gerekli bilgiler yer almış mı?	6	4,3	48	34,3	86	61,4
11.Kullanılan haritalar yeterli mi?	5	3,6	49	35,0	86	61,4
12.Harita, grafik, şekil vs.'nin grafiksel düzenlenmesi yapılmış mı?	11	7,9	38	27,1	91	65,0
13.İçindekiler bölümü bütün konular kapsamada yeterli mi?	6	4,3	20	14,3	114	81,4
14.Kullanılan sözlük öğrenci seviyesine uygun mu?	34	24,3	2	1,4	104	74,3
15.Kaynaklar sosyal bilgiler ders kitabı için yeterli mi?	14	10,0	7	5,0	119	85,0
17.Öğrenci çalışma kitabı öğrencinin becerisini geliştirmek için yeterli fiziksel tasarıma sahip mi?	6	4,3	12	8,6	122	87,1
18.Kitabın cildi dayanıklı mı?	20	14,3	46	32,9	74	52,8
19.Kitabın boyutu yaş grubuna uygun mu?	9	6,4	48	34,3	83	59,3
20.Yazı karakteri sınıf düzeyine uygun seçilmiş mi?	1	0,7	7	5,0	132	94,3
21.Yazı puntosu sınıf düzeyine uygun mu?	1	0,7	7	5,0	132	94,3
22.Şekiller, grafikler öğrencinin düzeyine uygun verilmiş mi?	-	-	34	24,3	106	75,7
23.Ders kitabının CD'si var mı?	-	-	-	-	140	100
24.Ders kitabının asetatları var mı?	-	-	-	-	140	100
25.Ders kitabının video-kaseti var mı?	-	-	-	-	140	100
25.Ders kitabının çalışma kılavuzu var mı?	140	100				

Tablo 1’de, öğretmen adaylarının %27,1’i kapak kartonunu kaliteli bulurken, %61,4’ü ise kısmen yeterli görmektedir. Adayların % 62,9’u kapağı estetik olarak düzenlenmiş bulmamaktadır. % 42,1’i kitabın kapağının öğrencinin ilgisini çekmediğini, %56,4’ü ise kapağın öğrencinin ilgisini kısmen çektiğini belirtmektedir. Yine %77,1’i kitapta yer alan fotoğrafları amaca uygun bulmamakta ve %71,4’ü ise baskı kalitesini yetersiz bulmaktadır. İçerik düzenlemesinde ise; 72,1’i dizgiyi kaliteli bulmaktadır. %60,0’i kenar boşlukları ve satır aralıklarını yeterli bulmaktadır. %55,0’i ön kapakta gerekli bilgileri yer verilmiş olarak görmektedir. “Arka kapakta yer verilen gerekli bilgiler yeterli mi?” sorusu %57,1 hayır olarak cevaplanmıştır. Öğrencilerin, %61,4’ü haritaları yetersiz bulurken, % 65,0’i harita, grafik, şekil vs.nin grafiksel düzenlenmesini yapılmış bulmaktadır. %81,4’ü içindekiler bölümünü bütün konuları kapsamada yeterli bulmaktadır. %52,9’i kitabın cildinin dayanıklı olduğu fikrini paylaşmaktadır. %59,3’ü kitabın boyutunu yaş grubuna uygun bulmaktadır. %87,9’u yazı puntosu sınıf düzeyine uygun görmektedir. %94,3 oranında en yüksek katılımı yazı karakteri sınıf düzeyine uygun bulunmuştur. Diğer taraftan öğrencilerin %75,7’i şekilleri ve grafikleri öğrencinin düzeyine uygun görmektedir. Ders kitabının CD’si, asetatları, video-kaseti bulunmamaktadır. Ders kitabının öğrenci çalışma kılavuzu bulunmamaktadır.

Tablo 2: Aday Öğretmenlerin Görüşlerine Göre İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Eğitsel Tasarım Yönünden Özelliklerinin Sonuçları

	Tam Katılıyorum		Oldukça Katılıyorum		Az Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%
B-EĞİTSEL TASARIM								
1.Amaçlar ünitenin başında verilmiştir.	140	100	-	-	-	-	-	-
2.Hedef ve davranışlar ünite veya ana konu başlarında verilmiştir.	140	100	-	-	-	-	-	-
3.İçerik programa göre düzenlenmiştir.	6	4,3	71	50,7	71	10	7,1	37,9
4.Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.	1	0,7	59	42,1	5	3,6	75	53,6
5. Ders kitabında sosyal hayattan yeterli örnekler verilmiştir.	-	-	51	36,4	6	4,3	83	59,3

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

6.Ünitenin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları ilgi, yetenek ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır.	3	2,1	71	50,7	31	22,1	35	25,0
7.Üniteler için kullanılacak araç gereçler içeriğe eklenmiştir.	26	18,6	41	29,3	59	42,1	14	10,0
8.Sosyal bilgilerle ilgili deneyler yeterince açıklanmıştır.	41	29,3	24	17,1	41	29,3	34	24,3
9.Gezi-gözlem etkinlikleri ayrıntılı bir biçimde verilmiştir.	32	22,9	34	24,3	51	36,4	23	16,4
10.Ünite hazırlık çalışmaları, öğrencileri araştırmaya yeterince sevk. etmektedir.	7	5,0	70	50,0	24	17,1	39	27,9
11.Ünite konuları öğrencilerin problem çözme ve kara verme yeteneğini geliştirecek niteliktedir.	3	2,1	75	53,6	10	7,1	52	37,1
12.Üniteler öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.	6	4,3	55	39,3	15	10,7	64	45,7
13.Ünite sonlarında yeterli değerlendirme soruları bulunmaktadır.	3	2,1	43	30,7	12	8,6	82	58,6
14.İçerik düzenlemede kronolojik sıra izlenmiş mi?	26	18,6	62	44,3	12	8,6	40	28,6
15.Olaylardan kavram ve genellemelere gidilmiştir.	6	4,3	57	40,7	18	12,9	59	42,1
16.Ders kitabında yakından uzağa ilkesi izlenmiştir.	2	1,4	67	47,9	3	2,1	68	48,6

17.Konuların düzenlenmesinde farklı zekâ alanlarına yönelik etkinlikler verilmiştir.	9	6,4	70	50,0	24	17,1	37	26,4
18.İçerikte yer alan tarihi olaylar somutlaştırarak verilmiştir.	11	7,9	68	48,6	27	19,3	34	24,3
19.Güncel yaşamla soysal bilgiler üniteleri arasındaki ilişki dikkate alınmıştır.	8	5,7	56	40,0	26	18,6	50	35,7
20.Sosyal bilgiler alanındaki yeni gelişmeler içerikte bulunmaktadır.	2	1,4	71	50,7	20	14,3	47	33,6

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin tamamı ders kitabında ünitenin başında amaçların, hedef ve davranışların verildiğini belirtmektedir. İçeriğin programa göre düzenlenmiş olduğuna öğrencilerin %4,3'ü tam; % 50,7'si de tam katılmaktadır. Bu çalışmada dikkat çeken bir özellik öğrencilerin %53,6 sı kitapta kullanılan kavramların sınıf düzeyine uygun olmadığı görüşünde olmasıdır. Öğrencilerin dikkatini çeken bir başka özellik de öğrencilerin %59,3'ünün sosyal bilgiler ders kitabında sosyal hayattan yeterli örnekler verilmediği görüşüne katılmasıdır. Öğrenciler, "Ünitenin işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları ilgi, yetenek ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır." görüşüne % 2,1'i tam; %50,7'si oldukça %22,1 oranında da az katılmaktadır. Buradan öğrencilerin önemli bir bölümünün ders kitaplarının öğrenci sevisine göre hazırlandığı yargısına ulaşılabilir. Öğrenciler, "Sosyal bilgilerle ilgili deneyler yeterince açıklanmıştır.", görüşüne %29,3'ü tam; %17,1'i oldukça; %29,3'ü az %24,3'ü ise hiç katılmamaktadır. Yine öğrenciler, "Gezi-gözlem etkinlikleri ayrıntılı bir biçimde verilmiştir." görüşüne, %22,9'u tam; %24,3'ü oldukça; %36,4'ü az %16,4'ü ise hiç katılmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin önemli bir bölümü (Tam katılım %5,0, oldukça katılım %50,0) ünite hazırlık çalışmalarının, öğrencileri araştırmaya sevk ettiği görüşündedir. Öğrenciler, %2,1 tam, %53,6 oldukça katılarak ders kitaplarının ünite konularının öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek nitelikte olduğunu önemli bir oranda desteklemiştir. Öğrenciler, "Üniteler öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiştir." görüşüne, %4,3'ü tam; %39,3'ü oldukça; %10,7'si az katılırken, %45,7'si ise hiç

İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ

katılmadığını açıklamıştır. Yapısalci kuramın önemli özelliklerinden biri olan "Olaylardan kavram ve genellemelere gidilmesi"yle ilgili soruya %4,3'ü tam; %40,7'si oldukça; %12,9 az katılım olurken, %42,1 oranında da hiç katılım olmamıştır. Buradan öğrencilerin yarıdan fazlasının ders kitaplarının olaylardan kavram ve genellemelere gidiş konusunda yeterince etkili olmadığı görüşünde oldukları sonucu çıkmaktadır. Ders kitaplarında yakından uzağa ilkesi izlenmiştir görüşüne, öğrencilerin %1,4'ü tam; %47,9'u oldukça; %2,1'i az katılırken, %48,6'sı ise hiç katılmamaktadır. Eğitimde son zamanlarda sıkça kullanılması öngörülen "Ders kitaplarında konuların düzenlenmesinde farklı zekâ alanlarına yönelik etkinlikler verilmesi" görüşüne de öğrenciler %6,4'ü tam; %50,0'ı oldukça; %17,1'i az katılırken, %26,4'ü ise hiç katılmamaktadır. Bu veriden öğrencilerin önemli bir bölümü ders kitaplarında çoklu zekâ etkinliklerine yeterince yer verildiği görüşünde oldukları ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin önemli bir bölümü (tam katılım, %7,9; oldukça katılım %48,6) içerikte yer alan tarihi olaylar somutlaştırarak verilmiştir görüşündedir. "Güncel yaşamla soysal bilgiler üniteleri arasındaki ilişki dikkate alınmıştır." görüşüne %5,7'si tam; %40,0'ı oldukça; %18,6'sı az katılırken hiç katılmayanların oranı ise %35,7'dir. Öğretmen adayların önemli bir bölümünün ders kitaplarını yeterince güncel olaylara yer vermiyor bulması düşündürücüdür. Diğer yandan öğrencilerin, "Sosyal bilgiler alanındaki yeni gelişmeler içerikte bulunmaktadır." görüşüne öğrencilerin %1,4'ü tam; %50,7'si oldukça; %14,3'ü az katılırken, hiç katılmayanların oranı ise %33,6'dır.

Tablo 3: İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları alan bilgileri yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

	Tam Katılıyorum		Oldukça Katılıyorum		Az katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	F	%	f	%	f	%	f	%
ALAN BİLGİLERİ								
1.Kitap sosyal bilgilerin temel amaçları doğrultusunda hazırlanmıştır.	2	1,4	80	57,1	--	--	58	41,5
2.Konular birbirleriyle bağlantılıdır.	--	--	83	59,3	3	2,1	54	38,6
3.Kitap sosyal bilgiler konuları açısından, öğrencinin yaşamında kullanabileceği içeriktedir.	--	--	49	35,0	3	2,1	85	60,7

4.Müfredat konuları açısından yeterli bilgi vardır.	2	1,4	80	57,1	18	12,9	40	28,6
5.Konular verilirken amaca uygun materyaller/tamamlayıcı materyaller (harita, resim, şekil gibi)kullanılmıştır.	1	0,7	65	46,4	18	12,9	56	40,0
6.Kullanılan tamamlayıcı materyaller, yapılış teknikleri açısından uygundur.	4	2,9	83	59,3	24	17,1	29	20,7
7.Metni tamamlayıcı olarak verilen materyaller, içerikle uyumludur.	3	2,1	63	45,1	17	12,1	57	40,7
8.Tamamlayıcı materyallerde verilmek istenen açık olarak anlaşılabilirliktedir.	2	1,4	64	45,7	14	10,0	60	42,9
9.Alanla ilgili terimler/kavramlar uygun ve doğru olarak kullanılmıştır.	--	--	76	54,3	18	12,9	46	32,8
10.Konular örneklerle zenginleştirilmiştir.	6	4,3	58	41,4	17	12,1	59	42,2
11.Kitap öğrencilerin düşünme ve yorum yapabilmeleri açısından uyarıcılara sahiptir.	--	--	63	45,0	16	11,4	61	43,6
12.Kitap aktiviteler yaptırmak (sınıf içi ve sınıf dışında) için çeşitli materyallere sahiptir. (Boş harita, şekil veya sorularla yönlendirme gibi)	8	5,7	71	50,7	7	5,0	54	38,6
13.Konular arasında içerik olarak bir birlik sağlanmıştır.	--	--	74	52,9	6	4,3	60	42,8
14.Kitapta alternatif yaklaşımlara yer verilmiştir.	8	5,7	56	40,0	28	20,0	48	34,3
15.Konuya başlamadan motive edici, düşünme ve araştırmaya sevk edici sorular vardır.	8	5,7	62	44,3	16	11,4	54	38,6
16.Konu sonlarında anlama, analiz ve sentez yapabilecek sorular vardır.	--	--	81	57,9	18	12,9	41	29,2
17.Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.	5	3,6	103	73,6	6	4,3	26	18,5

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

18.Kitapta konuların işlenişinde akıcılık ve bütünlük vardır.	17	12,1	51	36,4	41	29,3	31	22,2
19.Güncel bilgiler (istatistikî bilgi, yeni teoriler gibi) kitaba yansıtılmıştır.	8	5,7	79	56,4	8	5,7	45	32,2
20.Kitap ders işleniş yöntemleri açısından, modern yöntemlere uygun olarak hazırlanmıştır	21	15,0	34	24,3	31	22,1	54	38,6
21.Kullanılan verilerin kaynakları belirtilmiştir.	12	8,6	86	61,4	17	12,1	25	17,9
22.Derste uygulanacak öğretim yöntem ve tekniklerine öğretmen kılavuzunda yer verilmiştir.	14	10,0	54	38,6	17	12,1	55	39,3
23.Kitap düzeni içerikle örtüşmektedir.	108	77,2	30	21,4	2	1,4	--	--

Tablo 3 incelendiğinde görülmektedir ki öğretmen adaylarının büyük bir bölümü kitabın sosyal bilgilerin temel amaçları doğrultusunda hazırlandığı görüşündedir (Tam katılım %1,4, oldukça katılım %57,1). "Kitap sosyal bilgiler konuları açısından, öğrencinin yaşamında kullanabileceği içeriktedir" görüşüne öğretmen adaylarının büyük bir bölümü hiç katılmamaktadır (Hiç katılmayan %60,7). Bununla birlikte, içeriğin öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olduğuna katılan öğretmen adayı oranı yüksektir (Oldukça katılım %73,6). Buradan öğretmen adaylarına göre kitap öğrenci ilgisini çekecek nitelikte olmasına karşın, güncel konuları işlemede ders kitabının yetersiz kalmaktadır yargısına ulaşılabilir. "Müfredat konuları açısından ders kitabında yeterli bilgi vardır." görüşü öğretmen adayları tarafından %57,1'i oldukça katılıyorum şeklinde cevaplanmıştır. Diğer taraftan öğretmen adayları "Alanla ilgili terimler ve kavramlar uygun ve doğru olarak kullanılmıştır." görüşüne önemli ölçüde katılmaktadır (Oldukça katılım %54). "Konuya başlamadan motive edici, düşünme ve araştırmaya sevk edici sorular vardır." görüşüne öğretmen adayları %5,7'si tam; %44,3'ü oldukça; %11,4'ü az katılırken, %38,6'sı ise hiç katılmadığını açıklamıştır. Öğretmen adaylarının önemli bir ölçüde katıldığı bir diğer madde de "Güncel bilgiler (istatistikî bilgi, yeni teoriler gibi) kitaba yansıtılmıştır." maddesidir (Tam katılım %5,7 oldukça katılım %56,4). "Kitap ders işleniş yöntemleri açısından, modern yöntemlere uygun olarak hazırlanmıştır." görüşüne öğretmen adayları %15,0'ı

tam; %24,3'ü oldukça; %22,1'i az katıldığını belirtirken bu görüşe katılmayan öğrenci oranı ise %38,6dır.

Tablo 4: İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

DİL VE ANLATIM	Çok İyi		İyi		Orta		Zayıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Cümle uzunlukları standartlara uygunluğu	1	0,7	55	39,3	12	8,6	72	51,4
2.Kitapta Türkçenin özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçmadan metinlerin verilme düzeyi	--	--	67	47,9	12	8,6	61	43,6
3.Akıcı bir dil kullanılma düzeyi	--	--	58	41,4	--	--	82	58,6
4.Kelime ve cümle yapılarının öğrenci seviyesine uygunluğu	--	--	58	41,4	7	5,0	75	53,6
5.Paragrafların konuları açıklama düzeyi	2	1,4	70	50,0	9	6,4	59	42,1

Öğretmen adayları cümle uzunluklarının standartlara uygunluğunu çok iyi %0,7; iyi %39,3; orta %8,6; zayıf %51,4 olarak belirtmişlerdir. Bu veriler göstermektedir ki, öğretmen adaylarının yarıdan fazlası cümle uzunluklarını standartlara uygun bulmamaktadır. "Kitapta Türkçenin özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçmadan metinlerin verilme düzeyini adaylar, % 47,9'u iyi; %8,6'sı orta; %43,6'sı zayıf olarak açıklamıştır. Sosyal bilgiler ders kitabının dili akıcı olarak kullanma özelliğini (zayıf %58,6) ve kelime ve cümle yapılarının öğrenci seviyesine uygunluğunu (zayıf %53,6) öğrencilerin yarıdan fazlası zayıf olarak bulmaktadır. Paragrafların konuları açıklama düzeyi öğretmen adayları tarafından %1,4 çok iyi; % 50,0 iyi; %6,4 orta; %42,1 zayıf olduğu belirtilmektedir.

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tablo 5: İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları resimleme yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

	Çok İyi		İyi		Orta		Zayıf	
	f	%	F	%	f	%	%	f
RESİMLEME								
1-Resimlerin bulunduğu bölümün içeriğine uygunluğu	--	--	90	64,3	34	24,3	16	11,4
2-Resimlerin öğrencinin ilgisini arttırmadaki çekiciliği	--	--	80	57,2	30	21,4	30	21,4
3-Resimlerin orijinalliği	4	2,9	75	53,6	15	10,7	50	35,7
4-Resimlerin doğru bilgiyi aktarma düzeyi	2	1,4	72	51,4	14	10,0	52	37,2
5-Resimlerin metinle ilişki düzeyi	--	--	75	53,6	8	5,7	57	40,7
6-Resimleri başlıkları ve alt yazılarının birbirleriyle olan tutarlılığı	2	1,4	70	50,0	31	22,2	37	26,4

Tablo 5 incelendiğinde; öğretmen adayları resimlerin içeriğe uygunluğunu %56,4 oranında iyi bulmaktadır. Resimlerin doğru bilgiyi aktarma düzeyine katılım ise öğretmen adayları tarafından çok iyi % 1,4; iyi %51,4 şeklinde açıklanmıştır. Resimleri başlıkları ve alt yazılarının birbirleriyle olan tutarlılıkları ile ilgili soruyu öğretmen adayları %1,4 çok iyi; 50,0 iyi %22,2 orta, %26,4 oranında ise zayıf olarak cevaplandırmışlardır.

Tablo 6: İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları değerlendirme yönünden aday öğretmenlerin görüşlerine göre nasıl bir özellik göstermektedir?

DEĞERLENDİRME	Tam Katılıyorum		Oldukça Katılıyorum		Az Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1-Kitaptaki sorular öğrencilere kazandırılmak istenen davranışları test edecek niteliktedir.	--	--	72	51,4	3	2,1	65	46,4
2-Sorular öğrencinin yaşına ve seviyesine uygunluk göstermektedir.	--	--	78	55,7	16	11,4	46	32,9
3-Sorular açık ve anlaşılır bir biçimde hazırlanmıştır.	--	--	74	52,9	35	25,0	31	22,1
4.Kitaptaki sorular öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa sevk etmektedir.	2	1,4	43	30,7	48	34,3	47	33,6
5. Sorular farklı türden(çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, düz soru, bulmaca) oluşmaktadır.	3	2,1	80	57,1	11	7,9	46	32,9
6.Değerlendirme farklı basamakları (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme) kapsamaktadır.	6	4,3	59	42,1	26	18,6	49	35,0

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tablo 6 incelendiğinde; sorular öğrencilere kazandırılmak istenen davranışı test edecek nitelikte olduğuna adayların %51,4'ü oldukça katılırken, hiç katılmayanların oranı ise 46,4'tür.

"Sorular öğrencinin yaşına ve seviyesine uygunluk göstermektedir" görüşüne adayların %55,7'si oldukça katılırken hiç katılmayanların oranı ise %32,9dur. "Sorular farklı türdeki sorulardan oluşmaktadır" görüşüne oldukça katılım %57,1dir. Yine sorular açık ve anlaşılır bir biçimde hazırlanmıştır, görüşüne katılan öğrencilerin oranı %52,9 olup bu görüşe katılan öğrencilerin oranı yarıdan az fazladır. Buna karşılık "Kitaptaki sorular öğrencileri düşünmeye ve yaratıcılığa sevk etmektedir." görüşüne oldukça katılım %30,7, ve "Değerlendirme soruları farklı basamakları kapsamaktadır." görüşüne oldukça katılım %42,1 olup bu görüşlere katılım oranı yarıdan daha azdır.

Yapılan değerlendirme sonucunda genel olarak fiziksel tasarım yetersiz bulunmuştur. İlköğretimin zorunlu olması nedeniyle ders kitaplarının ücretsiz dağıtılması fiziksel tasarıma gerekli önemin verilmediğini söyleyebiliriz. Çocuklar dış görünümüne çok önem verdiklerinden, kitabın içeriği ne denli çekici olursa olsun, kötü kağıda basılmışsa, harfleri küçük ve silikse, kapak tasarımı (resimlemesi dahil) özensiz ve ciltlemesi kötü ise, bu kitap okuma gücünü hemen yitirebilmektedir ((İpşiroğlu, 1993). Bu nedenle özellikle de ders kitaplarının fiziksel tasarımına çok özen gösterilmelidir.

Waldmann (1995), öğrencinin kişilik gelişiminde ders kitabının önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle eğitsel tasarımda çocuğun kişilik gelişimini destekleyici nitelikte sosyal hayattan örnekler resimleriyle birlikte verilmelidir. Alkan (1996), ders kitabının öğretmen ve yazı tahtası ile birlikte verilen tüm bilginin %99'unu ileten ortam olduğunu vurgulamaktadır. Konuların öğrencinin yaşamında kullanılabilirliği ve zenginleştirilmesi gerekliliği önemlidir. Unesco'nun 1959 yılı raporunda "güvenilir tahminlere göre ders kitaplarının tüm dünyadaki kitap üretiminin yarısını oluşturduğu ve ders kitaplarının öteki yayınlara göre çok daha büyük sayılarda baskılar yaptığı" belirtilmektedir. Bu nicelikteki bir nitelik olarak ders kitaplarında alan bilgileri en yakın ve görsel olarak sürekli bakılan ve hatırlanan kaynak olarak modern, doğru ve zengin nitelikler taşınmalıdır. İlköğretim öğrencilerinin kendine özgü özelliklerinde ders kitaplarını okuma, inceleme ve yararlanma durumunda hazırlanacak ders kitaplarının katkı sağlayabilmesi açısından bu özelliklere dikkat edilmesi gerekir. Dil ve anlatım bölümünde de bazı nitelikler

yetersiz bulunmuştur. Ders kitapları amaca uygun nitelikte içerik ve dil bakımından çocuğun dünyasına yönelik olması gerektiğinden, “Çocukların dünyası, onların düşüncelerini, duygularını, sevinçlerini, korkularını; yine onların bakış açısından, onların diliyle dile getirebilmelidir” (İpşiroğlu, 1993). Resimleme ve değerlendirme bölümleri genel olarak iyi bulunmuştur. Ders kitaplarını sadece eğitim aracı değil, onları sanatsal bir anlatımla zenginleştirerek daha faydalı hale getirmek çocukların zekâ gelişimi ve estetik duygularını da geliştirecektir. Resimler, resimleri içerisinde bulunduran kitap, çocuğun ilgisini çekerse çocuk, o kitaba tekrar tekrar bakar. Resimli sayfalarındaki kelimelere gözü alışır (Ural, 1990). Öğretim hedeflerinin gerçekleşmesinde önemli bir yer tutan değerlendirme, izleme ve yönlendirmeyi kolaylaştırmaktadır. Ders kitaplarındaki değerlendirmeler, öğrencinin kendisini objektif ölçütlerle değerlendirme yapmasını sağlayarak kendi eksik ve yanlışlarını görebilmesini sağlar.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan araştırma bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre;

1. Yapısalcı kurama göre yeniden hazırlanan ders kitaplarında genel olarak yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme ilkelerine uygun olarak hazırlanmasına rağmen dil ve anlatım, resimleme ve fiziksel bölümlerin hazırlanmasında eksiklikler bulunmaktadır.

2. Yapısalcı kurama göre yeniden hazırlanan ders kitaplarında konular öğrencinin seviyesine uygun olarak hazırlanmış ve öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.

3. Yeniden hazırlanan ders kitaplarının en önemli katkılarından biri öğrencilerin derse katılımını aktif olarak sağlamaktadır.

4. Yenilik olarak öğrenci çalışma kılavuzları, konuların daha iyi kavranmasına yardımcı olmaktadır. Öğrencinin kendisini, değerlendirmesine ve konunun kalıcı olmasını sağlamaktadır.

5. Ünite konuları günün ihtiyaçlarına bağlı olarak somutlaştırılarak gerçeğe yakın hale getirilmiştir. Ders etkinliklerinde yer alan deneyler ve gözlemler öğrencinin ilgisini çeker hale getirilerek değerlendirmede konuya

bağlı soruların olması daha iyi verim sağlamaktadır. Ayrıca değerlendirme tek tip soru türünden değil farklı türden sorular kavrama ve uygulamaya yönelik olarak yeni bir uygulama getirmiştir.

6. Değerlendirme sürecinde temanın en önemli bölümleri ölçülmüştür. Değerlendirme, öğrencileri çok yönlü olarak araştırmaya ve düşünmeye sevk etmektedir. Etkinlikler öğrenciyi araştırmaya teşvik ederek çevresiyle iletişimde bulunmasını sağlamaktadır.

7. Araç-gereç ve kullanılacak materyal bakımından ders kitabı yetersiz kalmaktadır. Ders kitabıyla beraber yardımcı materyaller sağlanmalıdır.

8. Ders kitabı bireysel öğrenmeye olanak sağlayacak şekilde hem görsel hem de araştırmaya teşvik edici niteliktedir.

KAYNAKÇA

Aksu., M. (1994). "Matematik Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi". İlköğretim Okullarında Matematik Öğretimi ve Sorunları. Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Alkan, C. (1996). **Eğitim Teknolojisi**. Ankara. Atilla Kitabevi.

Argüden, Y. (2003). Okul Kitapları. Dünya Gazetesi.

Aşıcı ve Diğerleri (2005). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Pegem A Yayıncılık, Ankara

Babadoğan, Cem. (2004). "Eğitimde Program Hazırlama ve Geliştirme", Çoluk Çocuk, Eylül,

Başlantı, U., (2002). Ouantitive Analysis of a Secondary School Science Textbook for Scientific Iteracy Themes, Abant İzzet baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:1.

Bayrakçı, M. (2005). Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtımı Konusu Projesi. Milli Eğitim Dergisi, 165, Ankara.

Brooks, J.G. and M.G. Brooks. (1993). In Search of Understanding: The Case for Constructivist Classrooms.

Brunswic, E. (1991) UNESCO. Habib Hajjar and Jean Valerian. The Development of School Textbooks and Teaching Materials.

Coletta, A.T., Chiappetta, E.L., (1989). Science Instruction In The Middle and Secondary Schools, Merill Publishing Company, America.

Coşkun, H., Kaya ve Kuglin (eds). (1996). **Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları**. Bilim Büro Basımevi, Ankara.

Dalgarno, B. (2001). Interpretations of Consructivism and Consequences for Computer Assisted Learning. British Journal of Educational Technology, 32.

Demirel Ö., Seferoğlu S., Yağcı E. (2001). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme** Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Demirel, Ö. & Kiroğlu, K.(2005). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Demirel, Ö & Kiroğlu, K (ed.) Pegem A Yayıncılık, Ankara

Doğanay, Ahmet & Mediha, Sarı. (2004). "Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleriyle Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgilerin Doğasına İlişkin Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi". I.Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, İzmir

Doğanay, Ahmet. (2004). "Sosyal Bilgiler Eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalıdır?". I.Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, İzmir

Duman ve diğerleri, (2001). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu-Matematik 1-8**. Küçükahmet, L. (ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

English, F.W., (1992). **Deciding What to Teach and Test**, A Sage Publications Company, America.

Gözütok, Dilek. (2001). Program Değerlendirme". Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Gültekin, M.(ed.)

Güneş, Firdevs. **Hızlı Okuma Teknikleri**. Ocak Yayınları, Ankara, 1993.

Halis., İsa.(2002). **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

İpşiroğlu, Z. (1993). **Çocuk İçin İletişim Aracı: Kitap**, Cumhuriyet Kitap

İşman., Aytekin (2005). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Sempati Yayıncılık. Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Jonassen, D. H. (1994). Toward a Constructivist Design Model. Educational Technology, 34.

Karakuş, İdris. (2002). **Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**, Anıttepe Yayıncılık, Ankara

Karan, M.(2004). **Örnek Ders Kitabı: Matematik 6**, Eğitimde İyi Örnekler Konferansı, Sabancı Üniversitesi.

Kaya., Zeki. (2005). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Kılıç Z. ve diğerleri., (2001). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu- 4-8**. Küçükahmet, L. (ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kılıç, A. Ve Seven S. (2003). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Pegem A Yayıncılık, Ankara

Kılıç, Durmuş (2005). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Demirel, Ö & Kiroğlu, K (ed.) Pegem A Yayıncılık, Ankara

Kon, J. H. (1993). *The Thud At The Classroom Door: Teachers' Curriculum Decision Making in Response to a New Textbook*. Unpublished Dissertation, Stanford University.

Koşar., Edip ve diğerleri. (2003). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Sempati Yayıncılık. Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Oğuzkan., A. Ferhan. (2000). **Çocuk Edebiyatı**. Anı Yayıncılık Ankara.

Pelletier, C.M.; *A Handbook of Techniques and Strategies for Coaching Student Teachers*, A Simon and Schuster Company, America, (1995).

Seguin, R. (1989). UNESCO. *The Elaboration of Scholl Textbooks: Methodological Guide*.

Shannon, P., (1982). "Some Subjective Reasons for Teachers'Reliance on Commercial Reading Materials", **Reading Teacher**.

Sönmez, Veysel. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. M.E.B. Yayınları, İstanbul.

Şahan, Hasan H. (2002) "Yapılandırmacı Öğrenme". *Yaşadıkça Eğitim*, 74-75:49-52

Tan., Şeref -Erdoğan., Alaattin. (2004). **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**. Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Tezci, Erdoğan ve Aysun Gürol. (2001). "Oluşturmacı Öğretim Tasarımında Teknolojinin Rolü". I.Uluslararası Eğitim Teknolojisi Sempozyumu. Vol:III., Sakarya, Türkiye.

Tor, H. (2003). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *The Turkish Online Journal of Education Technology*. (JOJET), January 2004 Volume 3. Issuel.Article 16.

Ural, S. (1990). *Cumhuriyet'tten Bugüne Değın Eğitim-Öğretimde Kullanılan Abece'ler*.

Waldmann, Michael (1995). *Der Einfluß von Zeitgeschichte, das Parlament*, Bonn B 35/95. www.tuba.gov.tr/files_tr/haberlermufredat.doc

**İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ SINIF
ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE BİR DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yanpar Şahin., Tuğba-Yıldırım Soner. (2004). **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**. Anı Yayıncılık Ankara.

Yaşar, Şefik. (2005).“Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi”.Eğitimde Yansımalar. Sayı:VIII. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi.